

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ
ДО ОСВІТИ**

Міністерство освіти і науки України
Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України
Інститут обдарованої дитини Міністерства освіти і науки України
Управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Відділ освіти Житомирської райдержадміністрації
Новоуївинська гімназія

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ ВИМОГ ДО ОСВІТИ
(науково-методичний збірник)**

Житомир

2008

УДК 001.3+17.0221(063)
ББК 74.202.4: 74.200.222л0
Ц-65

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ ДО ОСВІТИ.

Науково-методичний збірник / За загальною редакцією
О.А.Дубасенюк, В.І.Сліччук. – Житомир, Житомирський
державний університет ім. І. Франка. - 2008. – 460 с.

Рецензенти:

*доктор педагогічних наук, професор Плахотнік О. В.,
кандидат педагогічних наук Арешонков Ю. В.*

Збірник підготовлений за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції "Проблема формування ціннісних орієнтацій навчальної діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у контексті сучасних вимог до освіти" (Житомир, 2008). У збірнику розміщено статті, у яких висвітлюються питання, що обговорювалися на конференції.

Адресується науковцям, практичним працівникам системи освіти, а також студентам, що навчаються за педагогічними та психологічними спеціальностями.

Друкується за рішенням Вченої ради Житомирського державного університету ім. І. Франка (протокол №2 від 26.09.2008).

*Статті друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за достовірність наведених даних несуть автори.*

Пастовенський О.В.

*начальник управління освіти і науки Житомирської
облдержадміністрації*

ОПТИМІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ МЕРЕЖ ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Усе тече, усе міняється – стверджує філософська мудрість. Та незмінним лишається нестримний потяг до знань. Ще Сократ свого часу відмітив, що немає нічого більш важливого, ніж освіта своя і своїх ближніх. Відтоді проминуло багато століть, але проблеми освіти не лише не втратили актуальності, а й стали пріоритетними для розвитку людства, оскільки за останні століття відбулися глобальні зміни у всьому суспільному житті. Особливо стрімко за останні десятиліття розвиваються дві найважливіші тенденції: перехід від індустріального до науково-інформаційного світу; тенденція глобалізації, яка означає, що конкурентність, суперництво країн, націй, держав набуває глобального, загальнопланетарного характеру. І залежно від конкурентноспроможності у майбутньому держави поділяться на три групи: ті, які будуть продукувати інноваційні технології; ті, які зможуть хоча б ефективно використовувати ці глобально розповсюджені технології; ті, які не зможуть бути ні першими, ні другими, і вони опиняться на узбіччі людського прогресу.

Утвердженню науково-інформаційних технологій у виробництві та різноманітній людській життєдіяльності сприяє саме освіта, яка у ХХІ столітті постала перед низкою історичних викликів:

- необхідністю забезпечення багатофункціональності людини в умовах швидкозмінної інформації;

- потребою забезпечення оптимального балансу між локальним та глобальним, тобто, формуючи патріота своєї держави, необхідно одночасно сформувати громадянина людства, здатного взяти на себе частку відповідальності за його існування;

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ВЧИТЕЛЯ

Умовою ефективності навчально-виховного процесу є його спрямованість на розвиток творчої індивідуальності суб'єктів діяльності, яка проявляється в способах аналізу, проектування, моделювання, реалізації і рефлексії майбутньої взаємодії та залежить від рівня професійної педагогічної майстерності. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті наголошує, що об'єктивний рівень професійної підготовки вчителя визначається сформованістю його професійно-педагогічних якостей, серед яких формування педагогічної етики посідає особливе місце.

Професійною етикою в загальному називають кодекси поведінки, що забезпечують моральний характер тих взаємин між людьми, які випливають з їх професійної діяльності. Особливістю професійної етики є її тісний зв'язок з діяльністю членів конкретної групи і нерозривна єдність із загальною теорією моралі. Кожному роду людської діяльності (наукової, педагогічної, художньої) відповідають визначені види професійної етики. Різні види професійної етики мають свої традиції, що свідчать про наявність наступності основних етичних норм, вироблених представниками тієї чи іншої професії протягом століть. Професійні види етики - це ті специфічні особливості професійної діяльності, що спрямовані безпосередньо на людину в тих чи інших умовах його життя і діяльності в суспільстві. Основними видами професійної етики є: лікарська етика, педагогічна етика, етика вченого, актора, художника, підприємця, інженера тощо. Кожен вид професійної етики визначається своєрідністю професійної діяльності, має свої специфічні вимоги в області моралі. Так, наприклад, етика вченого припускає в першу чергу такі моральні якості, як наукову сумлінність, особисту чесність, і звичайно ж патріотизм. Судова

етика вимагає чесності, справедливості, відвертості, гуманізму, вірності закону. Професійна етика в умовах військової служби вимагає чіткого виконання службового боргу, мужності, дисциплінованості, відданості Батьківщини.

Для кожної професії особливого значення набувають ті чи інші професійні моральні норми. Професійні моральні норми - це правила, зразки, порядок внутрішньої саморегуляції особистості на основі етичних ідеалів. Професійна діяльність учителя являє собою навчально-педагогічне спілкування з учнями, їх батьками, колегами і адміністрацією школи, які разом з ним виконують функцію навчання та виховання. Специфіка стосунків, що складаються між учасниками педагогічного процесу, розкриває систему вимог професійної етики вчителя і повніше показує її особливості. Педагогічну етику можна також викласти в системі взаємин учителя з тими категоріями людей, з якими він стикається в процесі своєї праці і які є об'єктом його педагогічного впливу. Вивчення видів професійної етики показує різноманіття, різнобічність моральних відносин.

Елементи педагогічної етики з'явилися разом з виникненням педагогічної діяльності як особливої суспільної функції. Педагогічна етика є самостійним розділом етичної науки і вивчає особливості педагогічної моралі, з'ясовує специфіку реалізації загальних принципів моральності в сфері педагогічної праці, розкриває її функції, специфіку змісту принципів і етичних категорій. Також педагогічною етикою вивчається характер моральної діяльності вчителя і моральних взаємин у професійному середовищі, розробляються основи педагогічного етикету, що представляє собою сукупність вироблених у вчительському середовищі специфічних правил спілкування, манер поведінки людей, що професійно займаються навчанням і вихованням. Значний внесок у розробку теоретичних і практичних питань педагогічної моралі, вивчення рівня моральної свідомості вчителя, пошук шляхів удосконалення моральних відносин у педагогічному колективі відображено у працях Н.В. Кузьміної, В.О. Сластьоніна, І.І. Чернокозова. Якісно

новий етап у розвитку етики і питань педагогічної моралі ми знаходимо в працях В.О. Сухомлинського. Ним неодноразово підкреслювалося, що навчання - це насамперед живі людські відносини між педагогом і дітьми.

Основні вимоги етики вчителя не можуть не збігатися з вимогами загальнолюдської моралі, не бути однаковими з вимогами інших професій. Проте особливості педагогічної праці породжують деяку специфіку норм моралі, які втілюватимуть в житті той чи інший принцип морального кодексу. Принципи моралі визначають ставлення особистості до суспільства і суспільного прогресу, до Батьківщини і людей, до праці і суспільної власності, до людини і колективу. Звідси випливає можливість систематичного викладу вимог педагогічної етики в житті та праці вчителя саме в такому вигляді. Ця система педагогічної етики повинна показати, в чому полягає особливість ставлення вчителя до суспільства і суспільного прогресу, в чому специфіка вчительського патріотизму і інтернаціоналізму, гуманізму і сумлінного ставлення до праці, колективізму і чесності, правдивості і скромності. Недолік цієї системи полягає в тому, що вона передбачає розгляд всіх принципів морального кодексу однаковою мірою, в той час як їх вагомість для учительської професії неоднакова.

Педагогічна етика розглядає сутність основних категорій педагогічної моралі і моральних цінностей. Моральними цінностями можна назвати систему уявлень про добро і зло, справедливості і честі, що виступають своєрідною оцінкою характеру життєвих явищ, моральних достоїнств і вчинків людей. До педагогічної діяльності застосовуються всі основні моральні поняття, однак окремі з них відбивають такі риси педагогічних поглядів, діяльності і відносин, що виділяють педагогічну етику у відносно самостійний розділ етики. Серед цих категорій - професійний педагогічний борг, педагогічна справедливість, педагогічна честь і педагогічний авторитет, педагогічний такт.

Педагогічний такт - важлива складова професійної етики вчителя. Саме слово "такт" (від латинського *tactus*) - це форма

людських взаємовідносин. В будь-якій професії є щось особливе, що відрізняє її від інших професій, виявляється це зможе і в звичках людини, і в його мові, зовнішньому вигляді. Педагогічний такт в широкому розумінні - це професійна якість вчителя, за допомогою якої він в кожному конкретному випадку застосовує до учнів найбільш ефективний спосіб виховного впливу. Кожен педагогічний спосіб, кожне зауваження, яке дає вчитель учням, повинні піднімати авторитет вчителя. Особливість професії вчителя, перш за все, виявляється в його педагогічному такті - необхідній умові успішного спілкування між людьми. Він являється складовою педагогічної майстерності і набувається разом з педагогічною освітою і педагогічною практикою. Повага до учнів, бережливе ставлення до їх особистості лежить в основі педагогічного такту. Тактовна людина намагається вести себе в колективі так, щоб ні своїм зовнішнім виглядом, ні необережним словом не зіпсувати настрої навколишнім.

Такт потрібний вчителю не тільки в його взаєминах з учнями, а й з їх батьками, колегами та з іншими людьми. І скрізь, в різних умовах учитель виступає не тільки як тактовна людина, а й як носій педагогічної професії, що якимось чином позначається на його поведінці. Тактовний педагог володіє великим і активним запасом різноманітних способів впливу на школярів. Це і сила волі, стриманість, уважність, послідовність, кмітливість, гумор, іронія, усмішка, погляд, десятки відтінків голосу. Вчителі, які із широкого діапазону способів впливу користуються лише незначними, втрачають багато можливостей встановити контакт із учнями.

Список використаної літератури

1. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. - Л., - 976 с.
2. Львова Ю. Л. Творческая лаборатория учителя - М., 1985. - 98 с.

3. Маланк Ю.Л. Педагогічний такт - ознака майстерності вчителя // Початкова школа -1980. - №10. - С.74 -79
4. Пінчук Т.Д. Етика вчасин вчителів і учнів. - К., - 1978.
5. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя. - К., 1981.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю // Вибрані твори: у 5 т.

Власюк Ж.І.

*викладач інституту післядипломної освіти,
Житомирський державний університет
ім. І. Франка*

ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК СКЛАДОВА МОРАЛЬНО-ЦІННІСНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Національна доктрина розвитку освіти XXI століття визначає необхідність кардинальної зміни виховання дітей і шкільної молоді з орієнтацією на гуманізацію взаємин. У зв'язку з цим простежується необхідність осмислення питань пов'язаних з вихованням морально-ціннісних якостей підростаючого покоління серед яких вагоме місце займає почуття справедливості.

Зазначимо, що аспекти морально-ціннісного розвитку особистості, які безпосередньо пов'язані з розумінням почуття справедливості, знайшли своє відображення у працях К. Альбуханової-Славської, В. Андрущенко, І. Беха, Л. Виготського, А. Гусейнова, О. Зязюна, В. Кременя, Г. Костока, Б. Ломова, В. Плахотного, С. Рубінштейна, Л. Соханя, А. Швейцара, В. Франкла, Е. Фромма та ін.

Психологічний словник дає визначення цінності як поняття, за допомогою якого характеризується соціально-історичне значення для суспільства та особистісний розвиток для індивіда у певних явищах дійсності [6: 597]. Огляд сучасних джерел переконує в тому, що цінність є складним комплексним утво-

ренням, яке міститься в пізнавальних структурах, процесах соціального життя і культури, світогляді людини.

Як зазначає І. Бех, на кожному етапі розвитку суспільства створюється специфічний набір і структура цінностей. Вони сприяють перетворенню соціальних норм і ідеалів у особистісні принципи життєдіяльності. Цінності стають виховним фактором завдяки тому, що перетворюються у внутрішні мотиви поведінки особистості. Звичайно, що цивілізоване суспільство завжди гармонійно поєднує, зокрема, загальнолюдські моральні норми - цінності, які й мусить свідомо привласнити індивід [4: 6-7].

У молодшому шкільному віці виявляється здібність, яка сприятлива для виховання морального розвитку дитини - це здатність цінувати особистість людини. Ціннісне ставлення до людини є головним аспектом у гуманізації відносин, оскільки людина є суб'єктом відносин, то і сама стає головною цінністю та об'єктом взаємодії. Головним новоутворенням морального розвитку дитини І. Бех називає здатність цінувати особистість людини. Така здатність передбачає сформованість у дитини відповідних знань про дану людину і прагнення їх реалізувати у своїй поведінці. Коли прагнення стає стійким і набуває поведінкової звички, то перетворюється в почуття любові до дитини і це почуття має бути безумовним. Розвинене ставлення до іншої людини означає - здатність співпереживати в радості і горі, бажання зрозуміти людину та всіляко сприяти досягненню морально- значущих цілей. Почуття цінності іншої людини необхідно виховувати у ранньому дитинстві, бо саме у цей віковий період у дітей починає проявлятися емпатія, за якої ті чи інші емоційні переживання однієї дитини, викликають відповідні емоційні прояви в іншій [2:127-133].

Морально-ціннісний розвиток особистості - найголовніший компонент духовного життя людини. Він передбачає оволодіння особистістю основами моралі як сукупності цінностей, принципів, вимог, норм, правил та утвердження їх у своєму житті. Педагог-гуманіст В. Сухомлинський приділяв вихованню моральних почуттів велику увагу та вимагав, щоб кожній дитині з малку прививали доброту, справедливість, чесність. "Не будь

<i>Єремєєва В.М кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Житомирський державний університет ім. Івана Франка</i>	
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ШЛЯХ ОНОВЛЕННЯ ОСВІТИ	47
<i>І.І. Коновальчук кандидат педагогічних наук Житомирський державний університет імені Івана Франка</i>	
<i>І.М. Коновальчук ст.викладач Житомирський інститут МАУП</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ ЗНАЧУЩИМИ ІНШИМИ	51
<i>кандидат педагогічних наук Житомирський державний університет ім. І. Франка</i>	
ВПЛИВ МІКРОКЛІМАТУ В УЧНІВСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ НА НАВЧАЛЬНУ УСПІШНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	56
<i>Михайлова Л.М. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти</i>	
КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ НА ЦІННОСТІ МИСТЕЦТВА	60
<i>Ричкова Л.В. кандидат педагогічних наук Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди</i>	
<i>Зарянська Т.І. Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 36</i>	
СИТУАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ	65
<i>Сейко Н.А. кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка</i>	
АКСІОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОБРОЧИННОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ УКРАЇНИ (XIX – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)	68
<i>Сидорчук Н.Г. кандидат педагогічних наук, доцент Житомирський університет імені Івана Франка</i>	
ЯКІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР СУСПІЛЬСТВА	82
<i>Слесик К.М. кандидат педагогічних наук Харківський обласний</i>	

<i>науково-методичний інститут безперервної освіти</i>	
МІЖПРЕДМЕТНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В ЛІДЕРІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ..	89
<i>Тернопільська В.І. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Житомирський державний університет імені І. Франка</i>	
ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ	97
<i>Якса Н.В. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського</i>	
ФОРМУВАННЯ ПОЛКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	102
<i>Слінчук В.І. аспірант кафедри педагогіки Житомирський державний університет імені Івана Франка, заступник директора з науково-методичної роботи Новогулявська гімназія, Житомирська область</i>	
ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ	113
<i>Башманівський О. Л. здобувач лабораторії дидактики Інституту педагогіки АПН України, викладач кафедри слов'янських та германських мов ЖДУ ім. І. Франка</i>	
ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ДИДАКТИЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ УМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ	125
<i>Вербівський Д.С. аспірант кафедри педагогіки Житомирський державний університет імені Івана Франка</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ВЧИТЕЛЯ	130
<i>Власюк Ж.І. викладач інституту післядипломної освіти Житомирського державного університету ім. І. Франка</i>	
ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК СКЛАДОВА МОРАЛЬНО-ЦІННІСНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	134
<i>Л.О. Глазунова методист навчального відділу, здобувач кафедри</i>	